İCAZET MERASİMİNDEN MEZUNİYET TÖRENİNE: BİR GEÇİŞ DÖNEMİ RİTÜELİNDE SÜREKLİLİK VE DEĞİŞİM*

From Ijazah Ceremony to Graduation Celebration: Continuity and Change in the Ritual of a Rite of Passage

Doç.Dr. Abdullah ÖZBOLAT**

ÖZ

Doğum, evlilik ve ölüm gibi insan hayatının "ana" geçiş dönemlerine ilave olarak, toplumsal kabullere göre ve dünyayı algılayış biçimine bağlı olarak "ara" geçiş dönemleri de bulunmaktadır. Günümüz dünyasındaki toplumsal ve kültürel değişimler, bu geçiş dönemlerine icâzet merasimi ve mezuniyet törenlerinin eklenmesini gerekli kılmıştır. Sanat ve meslekte yeterlilik için gerekli izin ve onayı ifade eden icâzet, geleneksel İslâmî eğitim ve öğretimde dini-tasavvufi geleneğe bağlı olarak kişiden alınır. İcâzet, medreselerden alınan akademik diplomaları da kapsar. Mezuniyetle birlikte öğrencinin, resmî kurumlarca, toplumca ve bireylerce eğitim-öğretim süreçlerinde edinmiş olduğu bilgi ve beceriler onaylanmış olur. Mezuniyet belgelerinin verildiği resmî mezuniyet törenleri dışında ve öğrencilerin gayri resmî olarak düzenledikleri mezuniyet balosu, mezuniyet yemeği, mezuniyet kınası ve mezuniyet mevlidi gibi kendine has törenleri oluşmuştur. Makalede icâzet merasimi ve üniversite mezuniyeti bir geçiş dönemi olarak kabul edilmiş, icâzet merasiminden mezuniyet törenine değişim ve süreklilik ele alınmıştır. Makalenin amacı, icâzet merasimi ve mezuniyet törenini mukayese ederek, icâzetten mezuniyete değişimi ve sürekliliği analiz etmektir. Bunun için mezuniyet törenleri katılımlı gözlem yoluyla gözlenmiş, mezuniyet törenine katılan öğrencilerle mülakat yapılmıştır. İcazetten mezuniyete değişim, "ritüelden eğlenceye", "bireyselden kitlesele", "dinselden seküler anlayışa ya da âyinden törene", "yerelden küresele" ve "yetkinlikten standartlaşmaya" şeklinde beş kategoride kavramsallaştırılmıştır. İcazetten mezuniyete değişim süreci, makro perspektifte modernleşme, küreselleşme ve kitleselleşme ile ilişkilendirilmiş, özelde mezuniyet törenleri mikro perspektifte sembolik etkileşimci perspektifte Erving Goffman'ın gündelik hayatta benliğin sunumunda temellendirdiği "performans", "sahne" ve Guy Debord'un "gösteri toplumu" kavramsallaştırmasından yararlanılmıştır. Makalede öncelikle bir geçiş dönemi ritüeli olarak icâzet merasimi ve icâzetnâmeler ele alınmış, ardından kitleselleşen eğlence kültürü ve küresel yaşam tarzlarıyla tüketim kültürünü sentezleyen mezuniyet törenine değişim, saha çalışması verilerinden yararlanılarak yorumlanmıştır. Sonuç olarak icâzet merasiminin yapısıyla mezuniyet töreninin anlam ve amaçları arasında benzerliklerle birlikte farklılıkların da olduğu; mezuniyet töreninin küresel ve toplumsal etkilerle şekillendiği söylenebilir.

Anahtar Kelimeler

İcazet merasimi, mezuniyet töreni, geçiş ritüeli, geleneğin dönüşümü, kültürel süreklilik.

ABSTRACT

There are some "important" rites of passage in human life such as birth, marriage and death. There are also some "interval" rites of passage depending on the perception of the world and social acceptance. Social and cultural changes in today's world necessitated to incorporate into these rites of passage of "the ijazah and graduation ceremony". Ijazah expresses the permission and approval for proficieny in art and profession and it is taken from a person depending on religious-mystical tradition in traditional Islamic education and training and involves academic diplomas obtained from madrasas. The knowledge and skills of the student are approved by official institutions, societies and individuals in the process of education with graduation. In addition to the official graduation celebrations where graduation certificates are given to students, there are also specific ceremonies such as graduation proms, graduation dinner, graduation henna ceremony and graduation mawlid which are organized informally by students. The ijazah ceremony and college graduation are accepted as a rite of passage in this study and continuity and transformation from ijazah ceremony to graduation celebration was examined. The aim of study is to analyze the transformation from ijazah to graduation and its continuity by comparing ijazah ceremony with college graduation celebration. The graduation ceremonies have

* Geliş tarihi: 8 Nisan 2018 – Kabul tarihi: 9 Mart 2019
Özbolat, Abdullah. "İcazet Merasiminden Mezuniyet Törenine: Bir Geçiş Dönemi Ritüelinde Süreklilik ve Değişim" Millî Folklor 121 (Bahar 2019): 102-114

** Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, Adana/Türkiye, ozbolata@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-6100-4289

been observed through participant observation, and interviews have been conducted with students who have attended the celebration. Transformation from ijazah to graduation is conceptualised in five categories: "from ritual to entertainment", "from individual to mass", "from religieux to secular understanding or from rite to celebration", "from local to global" and "from competence to standardisation". Transformation process from ijazah to graduation ceremony was associated to modernization, globalization and popularization in macro perspective and it was benefited from graduation ceremonies in specific terms, symbolic in micro perspective, "performance" and "front" based on the presentation of self in everyday life by Erving Goffman in the interactionist perspective and lastly, "society of the spectacle" conceptualized by Guy Debord. Firstly, as a ritual of rite of passage ijazah ceremony and ijazahnamas have been examined in the study, then transformation from ijazah to graduation ceremony that synthesizes the culture of popularized entertainment and the consumption culture along with global lifestyles has been interpreted using data of field study. To sum up, it can be said that the structure of the ijazah ceremony has in common with the meaning and aim of the graduation ceremony as well as differences that the graduation ceremonies are shaped by the global and social effects.

Key Words

Ijazah ceremony, college graduation celebration, rites of passage, transformation of tradition, cultural continuity.

Giriş

Tarihsel ve kültürel bağlamları içinde "izin, belge, yeterlilik ve merasim" olmak üzere çoklu bir anlam örüntüsüne sahip olan icazet, geleneksel İslami eğitim ve öğretimde dini-tasavvufi geleneğe bağlı olarak kişiden alınan izin anlamında kullanıldığı gibi, sanat ve mesleki yeterlilik için alınan izin anlamında da kullanılır. Sanat dalı ve mesleki alanın türüne göre, elde edilen belge, icazetname olarak adlandırılmış ve yetiştirilen alana göre "uzmanlaşma"nın yetkinlik temelinde yürütülmesi amaçlanmıştır. Döneminin toplumsal ve kültürel koşullarıyla bağlantılı olarak icazette, "izin, belge, yeterlilik" özellikleriyle, geçiş dönemine uygun bir "merasim" düzenlenmiştir.

Günümüzde ise eğitim, mesleki statü ve okullaşma gibi faktörlere bağlı olarak toplumsal yapımızın geçirdiği değişim ve dönüşümlerin etkisiyle, icazetin çoklu anlama sahip olmasından farklı olarak, mezuniyet töreni, diploma, yeterlilik gibi unsurlar birbirinden ayrılmış bir görünüm sergilemektedir. Üniversiteden lise, ortaokul, ilkokul ve hatta anaokulu düzeyine inerek ve giderek yaygınlaşan mezuniyet törenleri, iş hayatı için bir gereklilik değil salt bir seremoni olarak karşımıza çıkmakta, diploma ile farklı misyonlar yüklenmektedir. Bu makalede, bir geçiş dönemi olarak görülen icazet merasiminden mezuniyet törenlerine geçiş konu edilmektedir.

Bu makale, doğum, sünnet, askerlik, evlilik gibi geçiş dönemlerinin inanç ve inanç temelli pratikleri üzerine çalışma yapılırken modern, teknolojik eğlence araç ve ortamlarının etkisindeki doğum günü partileri, elektronik oyun salonları, pilav günleri, kermesler ve mezuniyet törenleri gibi kent yaşamı kökenli eğlencelerin ihmal edildiğini ileri süren Nebi Özdemir'in (2005:34-35) ve doğum, evlilik, ölüm gibi ritüeller çokça araştırma konusu yapılırken kültür temelli geçiş ritleriyle ilgili araştırma yapmanın gerekliliğine işaret eden Honko'nun (2015:202) önerilerini dikkate alarak, icazet merasiminden mezuniyet törenine geçişi analiz etme amacındadır. Mezuniyet törenleri modern dönemin eğitim anlayışı çerçevesinde şekillenirken, geleneksel eğitim anlayışı, dini, sanatsal, mesleki eğitimin tamamlanması döneminde dönemin toplumsal kabulleri ve medeniyet tasavvurları çerçevesinde icazet merasimleri düzenlemekteydi. Bu makalede, icazet merasimi ve üniversite mezuniyeti bir geçiş dönemi olarak kabul edilerek, icazet merasiminden

mezuniyet törenine geçişin sürekliliği ve değişimi ele alınmıştır.

Kent kültürünün dönüştürücü ve kolektif belleğin muhafaza edici özellikleri bağlamında makalenin amacı, kültürel yapının üretim, tüketim ve sürekliliğinin örneği olan icazet merasimi ve mezuniyet törenini karşılaştırarak, kollektif belleğin sürekliliğini ve değişimini analiz etmektir. Üniversite mezuniyeti üzerinden değişimi ele almak için Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin 2015-2016, 2016-2017 Eğitim-Öğretim yılı mezunlarının mezuniyet törenleri katılımlı gözlem yoluyla incelenmiş, 2015-2016, 2016-2017 mezunlarından oluşturulan kaynak kişilerle mülakat yapılmıştır. Ayrıca mezun olmamış öğrencilerinden bir grupla görüşme gerçekleştirilmiştir. Kaynak kişilerle görüşmelerde, icazet merasiminden mezuniyet törenine değişimi nasıl yorumladıkları sorulmuştur. İcazetten mezuniyete değişim ve sürekliliğin İlahiyat Fakültesi öğrencileri özelinde ele alınması, toplumsal kabuller ve dâhil olunan medeniyet dairesine yönelik veriler sunmuş, eğitim-öğretim süreçlerine bağlı Türk kültür yapısının değişim çizgileri izlenmiştir.

1. İcazet, İcazetnameler ve Bir Geçiş Dönemi Ritüeli Olarak İcazet Merasimi

1a) Tanım

İzin vermek, müsaade etmek gibi anlamlara gelen icazet, bir yönüyle hocanın talebesine okuttuğu kitapları ve dersleri kendisinden okuduğunu göstermek üzere vermiş olduğu belge özelliği taşırken, bir yönüyle de insanın sosyal ilişkilerinde kendisini tanıtan bir kimlik görevini yerine getirerek, kişinin tanınması, sahip olduğu bilgi türünü göstermesi ve tahsil derecesini bildirir. İcazet, doğru beyan üzere ve liyakat temeline göre elde edildiğinde ehliyetin göstergesi olarak kabul edilmiş (Atay 1983:101), medreselerin kuruluşundan önce "öğretimsiz verilen izin ve izin belgesi" anlamında kullanılmıştır. Medreselerin kuruluşundan sonra -öğretimsiz umumi ve fahri icazetler verme geleneği devam ettirilmişse de- "belli bir öğretim disiplini içinde bilgi ve rivayet nakletme yetkisi tanıyan belge" anlamında kullanılmaya başlanan icazet (Akpınar 2000:394) edebiyat, tarih, fıkıh, tefsir, kıraat, hadis vb. ilimlerde müderrisin bir eserinden ya da derslerinden öğrencinin yararlandığını belgelemek üzere müderris tarafından verilmiştir.

1b) İcazetnamenin Şeklî Unsurları

Anadolu ve Trakya'da Fatih'in getirdiği öğretim düzeninin tesirinde kalan medreselere atıfla kullanılan Osmanlı İmparatorluğu'nda medreselerde verilmiş icazetlerin tarih, hal tercümeleri, okunan ders programları, ilmin ve okumanın değeri, dini ve sosyal ilişkiler, bibliyografya ve ilmin metoduna ve öğrenim tarzına ait bilgileri ihtiva ettikleri görülür. İcazetler, şekil ve ifade tarzlarında ortak yönler barındırdığı gibi, metnin ihtiva ettiği bilgi bakımından da farklılıklar gösterir. Osmanlı medreselerinde verilen icazet belgelerinde talebenin adı ile başlanır, hocası, hocasının hocası olarak geriye doğru gider. Sıralanan silsile, bazen meşhur bir âlimde biter ve çoğu kez de Hz. Muhammed'e kadar götürülür. Silsile bazen Allah'ta son bulur. Böylece İslam ilim geleneğinde, ilmin kaynağının yüce Allah olduğu belirtilir. Günümüzdeki diplomalardan farklılık gösteren icazetnamelerin planında, Allah'a övgü, Hz. Peygamber'e ve ashabına övgü, icazetin önemi, talebenin ve hocasının adları, okutulan kitaplar ve ilimlerin adları, müderrisin, öğrencisinden kendisini unutmamasını ve Allah'tan bağışlanma dilemesini istediği ibareler de yer alır. Ayrıca öğren-

ciye tavsiye edilen öğretim yöntemi ve son olarak imza ve icazetin veriliş tarihi bulunur. Genel icazet ve özel icazet olarak iki gruba ayrılan icazet çeşitlerinde, genel icazet, öğrencilere okutulan derslerin akli ve naklî olarak bütün ilimlerden okuduğu kitapları ve bu hususta kendisine icazet verildiğini belirtirken, özel icazet ise, tek bir ilim dalında verilmiş icazetlerdir. İlmin kimden alındığını ve kaynağını bildiren icazetnameler, ilmin kaynağı yanında ilmin alınış şeklini de belirttiğinden icazeti olan kimsenin mevki ve ilmi seviyesinin göstergesi olarak kabul edilmiştir (Atay 1983:102-105). Öğrenciye geleneksel olarak törenle verilen icazetnameler, tamamlanan eğitimin niteliğine, düzeyine ve dini eğitim, tasavvufi eğitim ya da sanat vb. mesleki içeriğine göre düzenlenmiştir. İcazetnameler, bilgi verme yanında ahlaki eğitimi de vererek, talebenin ahlaki ve manevi şahsiyet oluşturma fikrini de yansıtır. Üstadın verdiği belge olarak icazet, eğitim kurumundan alınan diplomadan daha çok otorite kabul edilen hocanın konumunu ön plana çıkarmış ve alınan icazetname geçerli bir belge olarak kabul görmüştür.

1c) Geçiş Dönemi Ritüeli Olarak İcazet Merasimleri

Ritüellerin özel bir türü olan geçiş ritüelleri, kişinin bir statüden diğer statüye geçtikleri durumları yansıtır. Rollerin etkileşimini içeren geçiş ritüelleri, kişinin kendisinden beklenen görevleri, becerileri ve yeni rolüne uyum sağlama istekliliğini gösteren simgesel uygulamalardır. Yeni bir statüye geçmeye hazırlayan geçiş ritleri, kişinin yeni rolüne uyum sağlamasını kolaylaştırır ve çevreye kişinin yeni durumu hakkında bilgi aktarır. Babalık, hamilelik, bir sosyal sınıf ya da bir meslekten diğerine geçiş vb. üyeliğe kabule bağlı olarak statüdeki değişmeleri inceleyen Honko (2015:202-203) üç kategori belirler. Bu sınıflamada, dini, ahlaki, sanatsal bir eğitim sürecinin sonunda verilen icazet, üçüncü kategoride değerlendirilebilir. Dini, ahlaki ve sanatsal eğitimle, kişiler yetişkin bir birey olarak toplumda kabul görürler ve dini statü gibi mesleklere dâhil olurlar.

İnsan toplumunun temeli üzerine kurulan köklü bir sosyal davranışa karşılık ve sosyal uzlaşmanın sahneye konması anlamına gelen ritüel, dini pratik veya dini esaslarla birlikte değerlendirilen ritüelin konu malzemesi din olmamakla birlikte, ritüelin birbiriyle ilişkili az çok sabitleştirilmiş kişiliklerin ya da özelliklerin bir bütünü, bir kalıbı veya şekli olarak anlaşılır. Temsil ortaya konan uygulamanın bir göstergesidir ve ritüel, gösteri ile tamamlanır. Ritüeli meydana getiren ifade ve biçimsel hareketlerin sıralarının değişmezlik şartı olsa da, bu durum değişkenlik gösterir ama temsilde bir eksiklik oluşturmaz. Bir merasimin tertibinde, oyuncuların kendilerinden başka birileri tarafından gelenekselleştirilmiş söz ve hareketlerin nispeten değişiklik göstermeyen bir sıra takip edilir (Rappaport 2006:187-190).

İslam eğitim sisteminin bireyselliğini gösteren icazet uygulaması, medreselerin ortaya çıkmaya ve yayılmaya başladığı onuncu ve on birinci asırlarda artarak devam etmiş, öğrenciler, Batıdaki gibi eğitim ve öğretim kurumlarından diploma almak yerine, tanınmış âlimlerden icazet alarak öğrenimlerini tamamlamıştır (Graham 1993:511-512). Geleneksel olarak usta-çırak ilişkisinin bir örneği olarak görülebilecek icazetler (Schick 2017:241-242) dışında ehliyet, liyakat prensiplerinin işletilemediği ve kontrolün yeterince sağlanamadığı durumlarda, ayrıca şehadetnameler

verilerek, öğretim faaliyetlerinin bağlayıcılığı olan bir belge ile desteklenmesi amaçlanmıştır. İcazetler, Osmanlılarda zaman içinde gelişerek belli bir şekil almış ve günümüze kadar devam etmiş ve genellikle bir merasimle verilmiştir. Okulu bitirirken merasimler yapıldığı gibi, okula başlarken de merasimler düzenlenmiştir.[1] İcazetler, dönemin toplumsal, siyasi ve dini koşullarına uygun olarak, şekil ve içerik bakımından farklılıklar göstermiştir.

İcazet merasimlerine bir örnek olarak kıraat icazeti merasimi şöyle gerçekleşir: Camide öğleden önce cemaat huzurunda yapılan bu törende reîsü'l-kurrâ mihrabın önüne konan kürsüye oturur. En yaşlı kıraat üstatlarından başlanarak reîsü'l-kurrânın sağında ve solunda hilal şeklinde bir oturma düzeni oluşturulur. Hilal uçlarındaki genç okuyuculardan başlanarak sağlı sollu tilavet edilir; reîsü'l-kurrânın bitirilmesini istediği ayetin sonunda, diğer okuyucuya geçilir. Sağdan ve soldan birer veya ikişer yaşlı üstat da birkaç ayet kıraat ettikten sonra sıra icazet verilecek kişiye gelir. Huzura gelip reîsü'l-kurrânın elini öperek yüzü ona dönük şekilde oturan öğrenci, İhlâs suresinden başlayıp Nâs sûresinin sonuna kadar okur ve önceden hazırlanan icazetname metni uygun görülen bir kişi tarafından yüksek sesle okunduktan sonra yapılan bir dua ile merasim sonlanır (Sarı 2000:401).

2. İcazetten Mezuniyete: Süreklilik ve Değişim

Geçmişten bugüne süreklilik çizgisi yanında bir dönüşüm sürecinden de geçerek bugüne ulaşan ve toplumsal hafızayı simgeleyen icazet merasimi ve icazetnameler, "Hafızanın Toplumsal Çerçeveleri" çalışmasında Halbwach'ın deyişiyle (2016:51) geçmişe ait dönemler bireysel düzeyde muhafaza yerine, kolektif surette yeniden üretilir. Kolektif bellekte yeniden inşa edilen geçmiş, dönüşüm ve sürekliliğin izlerini taşır. Benzer bir yaklaşımla, belleğin yeniden kurma işlevine vurgu yapan Assman'a göre (2001:45-46) toplum yeni fikirleri alır, geçmişin yerine koymaz, o zamana kadar etkili olmuş başka gruplardan farklı bir biçimde geçmişi ele alma tespiti hareket noktası oluşturur. İcazet merasiminden mezuniyet törenine süreklilik ve değişim, belleğin sadece geçmişi kurgulamakla kalmayıp, aynı zamanda şimdi ve geleceğin deneyimlerini organize etmesinde kültürel belleğin kullanışlı bir çerçeve sunduğunu teyit eder. Bir yandan ritüel yönü ağır basan icazet merasimden eğlence yönü ağır basan mezuniyete bir yönelim gözlenirken, öte yandan mezuniyet kınası, mezuniyet mevlidi gibi dinsel ve geleneksel ögelerin de mezuniyet törenleri kapsamında varlığını sürdürebildiği gözlenmektedir. Türk kültüründe kına yakma geleneğinin izlerini teknoloji çağında takip ederek bu geleneğin kültürel değişim ve dönüşüm süreçlerini inceleyen Küçükbasmacı (2016) ve Dursun (2016), evliliğe geçişteki kına gecesi ritüelinin, mezuniyet programı kapsamında düzenlenen mezuniyet kınası örneğinde kendisine bir yer bulduğunu tespit etmişlerdir.

İcazet ve mezuniyet, geleneksel eğitimi ve modern eğitimi tamamlama ritüelleri olarak değerlendirilebilir. Türk toplumundaki ritüel kökenli tören ve eğlencelerin ana izleğinin değişmeye en dirençli etkinlikler olduğunu ileri süren Özdemir (2005:147), süreklilik bağlamında, inanç ve eylem boyutlarına sahip ritüelin, oluşan gelenek tarafından denetlendiğini vurgulamaktadır. Geleneksel eğitimin icazetinden sonra modern eğitim sisteminin getirdiği bir olgu olarak diploma ve mezuniyet törenlerinde ortak olan amaç, gerekli eğitimi almış ve

istenen donanıma sahip olan kişilerin yeterliliğini duyurmaktır. Bu yönüyle, yapılan törenler, öğrencilerin başarılı olduğunun ve bir kademe daha ilerlediğinin göstergesi olarak okulu tamamlayan kişinin başarısının belgelenmesidir. Kültürel yapımızda devam edilen okuldan mezun olmak, önemli bir geçiş aşaması olarak görülür. Mezuniyet ve diploma, işe girme, statü ve çevre edinme işlevleri yanında, evlilik, aile kurma vb. özel hayatta da rol oynar. Fotoğraf 1'de yer alan "doktor oldum, evlenebiliriz" pankartı, üniversite mezuniyetinin ardından evlilik kriterini sağlama anlamında önemli bir geçiş dönemini simgeler.

(Fotoğraf 1: Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi mezunu öğrenci (https://twitter.com/autfakultesi/status/749365878504955904 (12.12.2017).

(Fotoğraf 2: Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi 2016 mezunları) (http://www.milliyet.com.tr/emekli-imam-70-yasinda-mezun-oldu-torunlari-adana-yerelhaber-1440828 (17.11.2017).

Üniversite mezuniyeti, bir geçiş dönemi ritüeli olmasının yanında, ailevi, çevresel vb. koşullardan dolayı zamanında okulu tamamlayamayan kişiler için çok daha anlamlı bir içeriğe sahiptir. Bu örneklerden 70 yaşında İlahiyat Fakültesi'nden mezun olan Mahmut Yılmaz (Fotoğraf 2), mezuniyet konuşmasında, çeşitli sebeplerle tamamlayamadığı üniversiteden mezun olduğu için mutlu olduğunu söyleyerek, ilmin yaşının olmadığını belirtmiştir. Saha çalışmasında yapılan gözlemlere ve kaynak kişilere göre, icazetten mezuniyete süreklilik çizgisini oluşturan unsurlar, elde edilen aşamayı duyurmak, başarıyı belgelemek ve yeterliliği göstermek şeklinde sıralanabilir.

İcazetten mezuniyete değişimin arka planı, "ritüelden eğlenceye", "bireyselden kitlesele", "dinselden seküler anlayışa / ayinden törene", "yerelden küresele" ve "yetkinlikten standartlaşmaya" şeklinde beş kategoride kavramsallaştırılmış; mezuniyet törenleri, modernleşme, Batılılaşma eksenli tüketim kültürü ve kent yaşamı etkenleriyle ilişkilendirilmiştir.

2a) Ritüelden Eğlenceye

İcazetten mezuniyete değişimin yansımalarından ilki, "ritüelden eğlenceye" bir değişimdir. Köken olarak kolejlerde kutlanmaya başlanan ve süreç içerisinde Ankara ve İstanbul'daki üniversitelerin öğrencileri arasında şekillenen mezuniyet törenleri, "kent yaşamı kökenli eğlencelerin" (Özdemir 2005:67) yeni bir örneği olarak günümüz kentli bireylerinin eğlenme ihtiyacının yansıması olarak görülebilir. İcazet merasiminden mezuniyete, geleneksel ve dini olandan kent yaşamı kökenli bir eğlenceye yönelik değişim, Hobsbawm'a atfen (2006:2) "icat edilmiş geleneğin, pratikler kümesine" göndermede bulunur. Eğlence içerikli toplantıların ve partilerin önemli bir karşılığının olduğu kent yaşamında,

özellikle Batı tarzı yaşamı taklit eden kesimlerde, olumlu gelişmelerin, dost ve yakınların katıldığı partilerle kutlamaya yönelmesi, geçiş dönemleriyle yetinmeyen kent insanının, ara vesileler bularak yeni eğlence gayreti olarak okunabilir (Özdemir 2005:65).

Kaynak kişiler, icazet merasimini sade, ihtişamsız ve kültürümüze daha uygun olduğunu belirtirken, mezuniyet törenlerinin son derece gösterişli ve kentli insanın eğlence talebini karşılayan bir kutlama ile yapıldığını vurgulamışlar (KK8, KK12, KK16), ayrıca icazetteki manevi atmosfer yerine mezuniyette, eğlence anlayışının giderek öne çıkmasını eğlence anlayışının toplumun kültürü haline geldiğini belirtmişlerdir (KK16, KK12).

Mezuniyetin ritüelden eğlenceye dönüşümünde, eğlence "gösteri" olarak sergilenir. Günümüzü "gösteri toplumu" olarak niteleyen Debord'a göre (2012:36) gösteri, kişiler arasında var olan imajların dolayımından geçen bir toplumsal ilişki, günümüzde üretilen nesnelerin süsü ve sayıları giderek artan imaj-nesneleri doğrudan doğruya biçimlendiren bir iktisadi sektör olarak görünür ve metanın toplumsal yaşamı tümüyle kuşattığı anları sergiler.

Ritüel yönü ağır basan icazet merasimlerinden, eğlence yönü ağır basan mezuniyetlere yönelime etki eden faktörleriden birisi olarak, eğitimin isteğe ve gönüllülüğe bağlı bir süreç yerine zorunlu ve rekabetçi bir formata bürünmesi gösterilebilir. Bu yaklaşım, kaynak kişilerle yapılan görüşmelerde de dile getirilmiştir (KK18, KK13). Eğitimin gönüllülük esasına bağlı olduğu ve bu eğitimi tamamlamak için hocanın icazet verdiği anlayış değiştikçe, eğitime yaklaşım da değişmiş görünmektedir. Zorunlu ve rekabetçi yönlerine bağlı olarak eğitimin yıpratıcı olduğu bir süreçte, mezuniyet kutlamaları öğrencileri bir anlamda "ödüllendirme" anlamı taşımaktadır.

2b) Bireyselden Kitlesele

Geleneksel dini eğitimin bireysel yönü, kitlesel bir niteliğe yönelim gösterince, çoğunlukla bireysel verilen icazetin yerini, kitleselleşen mezuniyet almıştır. Döneminin özellikleri ve toplumsal beklentilerine göre okul/eğitim tamamlama aşamalarında farklılıklar öne çıkmıştır. Eskiden merasim, aynı anda bir ya da birkaç kişiye düzenlenirken, mezuniyet törenleri yüzlerce kişiye aynı anda yapılmaktadır (KK9, KK14, KK11). Mezuniyet töreninin kitlesel yönü, mezuniyet kınasında da gözlenmektedir. Mezuniyet kınasındaki süreklilik ve değişimi konu edindiği çalışmasında Dursun'un (2016:324), arkadaşlarla uyum sağlama, sosyal medya hesapları üzerinden paylaşılan görüntülere özenme, yükseköğrenim yaşamını beraber sürdürdükleri arkadaşlardan ayrılmaya bağlı olarak hoş bir anı oluşturma, eğlenme, bir arada olma gibi tespitleri, mezuniyetin kitleselliği bağlamında değerlendirilebilir.

Bireysel yerine kitlesel yönü öne çıkan mezuniyetler, Goffman tarafından ele alınan "performans", "sahne" ve "vitrin" kavramlarını karşımıza çıkarır. Bir kimsenin belli bir gözlemci kümesi önünde bulunduğu bir süre boyunca gerçekleştirdiği ve gözlemciler üzerinde belirli ölçüde etkisi olan tüm faaliyetleri anlatmak için kullanılan "performans", Goffman'a göre (2012:28-29), hepimiz günlük hayatta "oyuncu" olarak pek çok performans sergiler, pek çok performansa tanık olduğumuz gibi, evde, sokakta, resmi ve gayri resmi ortamlarda farklı farklı roller oynar, kimi zaman başka "oyuncularla", "takımlar" kurar, diğer takımlarla mücadele veya işbirliği içinde "seyircilerimizi", "sahnede" etkilemeye ve onları yönlendirmeye çalışırız. Belli durumlarda benimsediğimiz roller çerçevesinde kendimizi karşımızdaki kişiye sunar, kimi taktik ve yöntem-

lere başvururuz. Mezuniyet törenleri, seyirci, sahne, performans özellikleri ile bir gösteri ortamıdır. Hazırlığından gösteri olarak sunumuna kadar mezuniyet töreninde Debord'un (2012:36-40) gösteri toplumunda analiz ettiği süreçler sergilenir.

İcazetten mezuniyete değişimde, yeterlilik yerine asgari standartların aranmaya başlaması sürecinde, kişiler birer aktör olarak, gerek kendilerinin gerekse ürünlerinin değerlendirilmesindeki standartları tutturup tutturmadıkları kaygısını taşırlar. Bu yaklaşım, Goffman'ın sembolik etkileşimci perspektifinden (2012:231-235) bir performans alanı oluşturan mezuniyet törenlerinin gündelik hayattaki toplumsal etkileşimin altında diyalektik bir sürecin varlığına işaret eder. Sahnede belirli bir karakteri canlandıran bireyin başkalarına vermeye çalıştığı imaj, bir kişiyle ilgili olarak oluşturulsa ve bir kişiye bir benlik atfedilmesini sağlasa da, aslında sunulan benlik, eylemlerin toplamından ve olayların izleyiciler tarafından yorumlanmasıyla oluşturulur. Sahne üzerindeki faaliyetleriyle mevcut dekorların birleşimi, canlandırılan karakterin benliğini ortaya çıkarır. Benlik, belirtilen düzenlemelerin bir ürünü olarak her parçasında bu oluşum sürecinin izlerini yansıtır.

Eğitimin kitleselleşmediği ve popülerleşmediği zamanlarda icazet almaya elverişli bulunan küçük gruplar veya çoğunlukla «erkeklerin» okulu bitirmesi anlaşılıyor iken, günümüzde tahsil arzusu içinde olan/olmayan binlerce kişinin mezun edildiği bir yönelim içinde olunduğu belirtilmektedir (KK10). Kitleselleşen eğitim, popüler kültürü, eğitimin alanına dâhil ettiği için popüler/kitle kültürü ile uyum içinde bulunan mezuniyet töreninden farklı olarak icazet merasimi, geleneksel kültür ile uyum gösterir. Toplumun kültürel kodlarıyla uyumlu olan icazet merasimlerinde, toplumsal kabuller ve dünyayı algılayış biçimi temsil edilir.

İcazetten mezuniyete kültürel anlamın yeniden düzenlenmesi ve parçalanması postmodernizmin yansımaları olarak okunabilir. Postmodern kuramın temel ilkesine göre, eski, katmanlı halk kültürü kategorileri anlamlı olmaktan çık(arıl)mış, onun yerine inşa edilen postmodern dünyada kitle kültürü, artık yeterli bulunmayan halk kültürü için bir tehdit ve onun yerine geçen bir kültür olarak değerlendirilmiştir (Dorst 2006:63-64). Mezuniyet törenlerinin kitle kültürünün simgesi haline gelmesi, gelişmiş tüketicilerin toplumsal ilişkileri tarafından belirlenerek maddi yaşamın ticarileştirilmesi, küresel bir ekonomik düzen oluş(turul)ması ve hızlı enformasyon üretimi ile değişime bağlı teknolojik bir düzene işaret eder.

2c) Dinselden Seküler Anlayışa ya da Ayinden Törene[2]

Osmanlı'dan Cumhuriyet dönemine eğitimin dini çevreler eliyle yürütüldüğü ve pozitif ilimlerin sınırlı oranda verildiği bir anlayışta dönüşüm gerçekleşmiştir. İcazet merasimlerinden mezuniyet törenlerine yönelim, eğitim politikalarında dinsel anlayış yerine, akıl ve bilimi önceleyen seküler anlayışın yansımalarını ön plana çıkarır. İcazetten mezuniyete dönüşüm sürecinde, bir başka ifadeyle, geleneksel eğitim anlayışından modern eğitim anlayışına geçişle birlikte eğitim uygulamalarının yönteminin, çerçevesinin ve içeriğinin farklılaştığı görülmektedir. Kaynak kişilerce Osmanlı'da devlet eliyle yürütülmeyen eğitim sürecinde, icazet, belli din adamları ve vakıfların gözetiminde ağırlıklı olarak dini ilimlerdeki yetkinliğe bağlı bir uygulama olarak değerlendirilmiştir (KK6, KK17).

Geleneksel eğitim modelinden modern eğitim modeline geçişin sü-

reç, yaklaşım ve zihniyet kodlarına dair dönüşümü de yansıtan mezuniyet törenleri, toplumumuzun sekülerleşme tecrübesini de yansıtır. Eğitim anlayışının dinselden seküler anlayış evrilme, dinsel içerikli derslere müfredatlarında yer veren okullarda da gözlenmiştir. Bu bağlamda İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin mezuniyet törenini din ve eğlence kültürü bağlamında ele aldığı makalesinde Kirman (2014:97), mezuniyet töreninin, eğitimin sekülerleştirici boyutlarına dair izler taşıdığını tespit etmiştir.

Cumhuriyetin kurumları ve eğitim başta olmak üzere uygulamaya koyduğu reformlar, yetişmiş insangücü ve hedeflenen insan modeli doğrultusunda gerçekleştirilmiştir. Çoğunlukla tek bir hocadan alınan ve yetkinleşme için sınırlı kalan icazetin içinde bulunduğu eğitim modelinin ihtiyaçları karşılamaması kaynak kişiler tarafından eleştirilmiş, eğitimde akademik niteliklere sahip olan ve güncel bilgilere göre yetişmiş insan gücü yetiştirmenin gerekliliğine işaret edilmiştir (KK1, KK3, KK17). Dini anlayışla bağlantılı olan icazet uygulaması yerine, toplumun ihtiyaçları doğrultusunda seküler, modern eğitim sistemine geçiş, toplumsal ve kültürel şartların sonucunda gerçekleşen bir yönelim olarak değerlendirilebilir.

2d) Yerelden Küresele

İcazetten mezuniyete geçiş süreçleri, yerel değerler ile küresel olan değerlerin karşılaştığı bir sürece işaret eder. Küreselleşme sürecinde dini ve toplumsal değerler, küreselleşme sürecinin getirdiği kültürel değişime direnmekte, yerelin temsil ettiği geleneksel değerlerden farklı olarak, küreselleşme sürecinin, ürettiği değerler, dini ve toplumsal değerlerde değişme, kültürel pratiklerde farklılaşma ve yeni bir yaşam tarzı telkin ettiği gözlenmektedir (Özbolat 2014:161-162). Küresel olana atıf, eğitimden ekonomiye, kültürel alanın kodları yerine, uluslararası alanın belirleyiciliğini ön plana çıkardığı için, küresel değerler lehine bir sonuç doğurmaktadır.

İcazet töreni, belirli bir toplumla sınırlı ve toplumun kendi tarihsel ve kültürel özelliklerini yansıtırken, mezuniyet törenleri küresel etkilerle şekillenen bir yapıyı karşımıza çıkarmaktadır. Önceleri daha çok İstanbul›daki kolejler ve üniversitelere özgü olan bu etkinlikler, günümüz kentlerinde pek çok okul, hatta anaokulu düzeyinde yapılır hâle gelmiş, 1980›li yıllardan sonra özel okul ve üniversite sayılarındaki artış, bu türden eğlencelerin yerleşmesine ve yaygınlaşmasına sebep olduğu gibi (Özdemir 2005:67), küreselleşmenin tek tipleştirici ve standartlaştırıcı telkinlerinden de etkilenmiştir. Birbirinin kopyası görünümünde kutlamalar, modern kent kültürünün rutinleşen ritüellerini örneklemektedir. Mezuniyet töreni, mezuniyet balosu, mezunlar gecesi gibi isimlerle eğitim kurumları kapsamında gerçekleştirilen çeşitli eğlence ve kutlama etkinlikleri, "öğrenci kültürü"nün giderek yaygınlaşan geleneklerini meydana getirmektedir.

(Fotoğraf 3: Beylikdüzü Büyükşehir Anaokulu, 2017 mezuniyeti) http://www.google.com.tr/search?q=beylikd%C3%BCz%C3%BC+b%C3%BCy%C3%BCk%C5%9Fehir+anaokulu+mezuniyet&source (11.2.2018).

Tanzimat'la birlikte Fransız eğlence yaşamını taklitle başlayan mezuniyet partileri, yıldönümü baloları, işe, mesleğe veda partileri vb. eğlence içerikli toplantılar, günümüzde Amerikan tarzı eğlencelerle devam etmektedir. Özdemir (2007), Tanzimat'la birlikte yeni tip aydının yetiştirildiği okulların açılması, uygulanan müfredatlar, yurt dışına gönderilen öğrenciler, yabancı dilde okutulan kitaplar, 1860'lardan sonra kendi dillerinde eğitim yapan yabancı okullarda yetişenlerin yaşam anlayışının Osmanlı başkentinde, yerleşik eğlence dünyasını farklılaştırdığına işaret etmektedir. Bu dönemlerden itibaren mezuniyet töreni ve baloları, Osmanlı eğlence dünyasında görülmeye başlanmıştır. Yeni zevk ve yaşam anlayışıyla uyumlu, giyim-kuşam, müzik, dans, edebiyat, yemek gibi farklı geleneklerin bileşkesi durumundaki eğlence dünyası, elverişli bir zemin oluşturmuştur. Bu süreçte, yerelin unsurlarının yerini küresel bir eğlence kültürünün aldığı gözlenmekte, Batı etkisindeki salon kültürü, dans kültürü vb. eğlence kültürünün etkisiyle şekillenen mezuniyet törenleri için yapılan görüşmelerde, öğrencilerin hiç süslenmedikleri kadar süslendikleri, pahalı bir elbise almak için aylar öncesinden hazırlık yaptıklarına işaret edilmektedir (KK7, KK19).

Tüketilecek nesnelerin, iletişim teknolojilerinden özellikle internet sayesinde hızlı bir şekilde tüketime sunulduğu görülen bu törenlerle ilgili olarak, internet ortamında mezuniyet töreni, elbiseleri, kombini, makyajı gibi anahtar kavramlarla yapılan taramada yüz binlerle ifade edilebilecek sayılarla bu ürünlerin görsellerine ulaşılmakta, ürünlerin satışını yapan sektörün çeşitliliği ve törenleri organize eden firmalarla karşılaşılmaktadır. Bu tablo, Oğuz'un (2007:6-7), "çağdaş kentte hazır, üretilmiş ve tanımlanmış kodlar halinde gelen birikimin, ortak belleğin kültür sanayine dönüştürülmesi" olarak yorumladığı bir yönelimi sergilemektedir.

Toplumumuzun sosyo-kültürel yaşamında doğum, sünnet, evlilik, askere gidiş ve dönüş dönemlerinde düzenlenen eğlencelerin masraflarının, genellikle geçişin sahibi ve yakınlarınca karşılanması, eğlence karşılığında geçişin toplum tarafından onaylanmasının sağlanması şeklinde yorumlanmaktadır (Özdemir 2005:51). Mezuniyet törenlerinde, Arapça-Farsça "harif-ane"[3] köküne atıfla herkesin masrafa ortak olduğu bir manzara gözlenmektedir. İcazetten farklı olarak, mezuniyet töreninde törenin sahibi tek kişi değildir. Bu sebeple masraf geçiş sahibi veya yakınlarınca değil topluca gerçekleştirilen törenin her bir katılımcısı tarafından ödenmektedir. Masrafın ortaklaşa karşılanması, mezuniyet törenleri örneğinde, Türk toplum yapısının geleneksel kodlarındaki dönüşümü yansıtmaktadır.

2e) Yetkinlikten Standartlaşmaya

Belirli bir alandaki yeterliliği esas alan icazetnameler ve buna bağlı olarak tertip edilen icazet merasimleri yerine, çok sayıda derse yer veren programdaki derslerden asgari başarı koşulunu sağlayanlara, mezuniyet törenlerinde standart bir diploma verilmektedir. Döneminde icazet belgesini alan, icazet aldığı alana göre, örneğin işyeri açma yetkisine sahip olurken, bugün mezuniyet törenleriyle elde edilen diploma yeterli görülmediği için diplomaya ilave olarak başka belgeler, sertifikalar istendiği belirtilmektedir (KK1). Bir başka ifadeyle, döneminin koşullarına bağlı olarak icazetnameler, mezun olan kişiyi iş ve meslek

sahibi yaparken, mezuniyetle alınan diplomada iş garantisi her zaman bulunmamaktadır.

Yetkinlikten standartlaşma anlayışına geçişte, bölüm, program tercihlerinde kişisel özelliklere uygun tercih yapılmamasına işaret etmek gerekir. Kaynak kişilere göre, eskiden bir kişiye icazet verilmesi, kişinin kendi isteği ve yeteneğinin olduğu alandaki uzmanlaşmaya bağlı iken, günümüzde ekonomik gerekçelerle isteğe bağlı olarak okunmayan bölümlerden mezun olunmaktadır (KK2, KK5, KK19). Eğitime bağlı olarak elde edilen statünün ekonomik boyutu belirleyiciliğinde, kişiler, atanmanın daha kolay olduğu ve iş imkânı geniş olan bölümlere yönelmekte, yetkinlik yerine standartlaşma ve tek tip bir diploma ön plana çıkmaktadır.

Okullaşmanın yaygınlaşması ve standartlaşma, sadece üniversiteden mezun olmanın yeterli görülmediği koşullarda, ailelerin çocuklarını üniversiteye devam ederken ve mezuniyet sonrasında çeşitli kurslara yönlendirmektedir. Bu süreç, alınan yeni belgelerle birlikte bir "diploma enflasyonu" (Keskin 2012:65-67) meydana getirmektedir. İş başvurularında standartlaşmış diploma, mezun olunan üniversite, mezun olunan bölümün kalitesi ve çeşitli kurs ve programlardan alınan sertifika vb. ile yetkinlik ve kabul görme hedeflenmektedir.

İcazetnamelerde "ilmî" anlamda ehliyete ilave olarak kişilik sahibi olmak da vurgulanmaktadır. Eğitim neticesinde toplumsal düzlemde icazeti alan kişinin ilgili mesleği yerine getirme kriteri taşıdığı ve kendisine verilen görevi layıkıyla yapacağı düşünülür iken, günümüzdeki diplomanın yeterlilik, liyakat yerine asgari puanlarla sınıf geçilerek mezun olan bölümü simgelediği belirtilmektedir (KK9, KK11, KK15). Eğitimde yozlaşmanın olmadığı dönemlerde hoca öğrencinin geldiği seviyeyi yeterli bulursa icazet verir ve mezun ederken, günümüzdeki mezuniyet törenleriyle verilen diplomanın "standartlaşma" özelliği, öğrencinin yetkinliğini göstermediği ileri sürülerek bir eleştiri konusu olarak vurgulanmaktadır (KK4, KK17).

Yeterlilikten standartlaşmaya dönüşümün bir göstergesi olarak icazetin kişi yeterlilik kazandığında verilmesi, diplomanın ise ortak törenlerle herkese aynı anda verilmesi de gösterilebilir. İcazetten mezuniyete değişimde, standartlaşmanın aranmaya başlanması sürecinde, kişiler birer aktör olarak, gerek kendilerinin gerekse ürünlerinin değerlendirilmesindeki standartları tutturup tutturmadıkları kaygısını da taşırlar. Bu yaklaşım, Goffman'ın perspektifinden (2012:231-235) gündelik hayattaki toplumsal etkileşimin altında diyalektik bir sürecin varlığına işaret eder. Sahnede belirli bir karakteri canlandıran bireyin başkalarına vermeye çalıştığı imaj, bir kişiyle ilgili olarak oluşturulsa ve bir kişiye bir benlik atfedilmesini sağlasa da, aslında sunulan benlik, eylemlerin toplamından ve olayların izleyiciler tarafından yorumlanmasıyla oluşturulur. Sahne üzerindeki faaliyetleriyle mevcut dekorların birleşimi, canlandırılan karakterin benliğini ortaya çıkarır.

Sonuç

Bu makalede, öncelikle bir geçiş dönemi ritüeli olarak icazet merasiminden mezuniyet törenine geçiş ele alınmıştır. Geleneksel eğitimin dinitasavvufi geleneğine bağlı olarak kişiden alınan icazetten, kitleselleşen eğlence kültürü ve küresel yaşam tarzlarıyla tüketim kültürünü sentezleyen mezuniyet törenine dönüşüm yorumlanmıştır. Öğrencilerin ve mezunların

icazet merasimi ve mezuniyet törenine ilişkin görüşlerinden yararlanılmıştır. İcazetten mezuniyete dönüşüm süreci, makro perspektifte toplumumuzun modernleşme, küreselleşme süreçlerine ve eğitimin kitleselleşmesi süreçlerine bağlı olarak sonuçlar ürettiği ve özelde mezuniyet törenlerinin mikro perspektifte sembolik etkileşimci perspektife dayanarak Erving Goffman›ın gündelik hayatta benliğin sunumunda temellendirdiği «performans», «sahne» ve Guy Debord›un «gösteri toplumu» kavramsallaştırmasının kullanışlı bir analiz çerçevesi sunduğu belirlenmiştir.

İcazet merasiminden mezuniyet törenine yönelim, bireysel yönü ağırlıklı bir ritüelden toplumsal yönü ağır basan bir gösteriye dönüştüğü gibi, mezuniyet töreninin ara geçiş dönemi kodlarının da dönüşüme uğradığı görülmektedir. Mezuniyet törenleri, gelenekteki "icazet" merasimine benzemekle birlikte, kent yaşamıyla ilişkili ve kitleselleşen eğitim süreçlerine bağlı olarak şekillenen mezuniyet törenlerinde ritüelden eğlenceye, bireyselden kitlesele, dinselden seküler anlayışa ya da ayinden törene, yerelden küresele ve yetkinlikten standartlaşmaya şeklinde beş boyutlu yönelim tespit edilmiştir. Sonuç olarak icazet merasimi ile mezuniyet töreninin benzerlikleri bulunmakla birlikte, mezuniyet töreninin küresel ve toplumsal etkilerle şekillendiği görülmektedir.

NOTLAR

1 Osmanlı toplumsal yapısı ve gündelik hayatında yaygın olarak görülen merasimlerden eğitimin sonunda gerçekleştirilen icazet merasimleri gibi, eğitimin başında okula yeni başlayan çocuklar için âmin alayı denilen merasimlerin düzenlendiği bilinmektedir (Öcal 1991:63).

2 Bağlamı ve inceleme sahası farklı olmakla birlikte Sibel Özbudun'dan ödünç aldığım bu kavramsallaştırmada Özbudun (1997), insanlık tarihinin başından itibaren "ayinden törene" bir dönüşüm süreci olarak ifade etmektedir. Özbudun, ilk kez ön Asya'da siyasal iktidarların biçimlenmesi ve kurumsallaşması sürecinde rol oynayan ayinlerin, iktidar kurumunun meşruluğunu sağlayacak ideolojik bir unsura dönüştüğünü ve Batı Avrupa'da 18. yüzyıldan itibaren yoğunlaşan ulus devlet oluşumlarının, dini bağlantılarını koparark törenlere seküler/laik bir içerik kazandırdıklarını belirtmektedir.

3 Erfane, örfene, ferfene, ferfane ve arifane gibi kullanımlarla ziyafet anlamına gelen harif-ane, ortaya çıkan masraftan herkesin kendi hissesini ödeyerek katıldığı bir toplantı yemeğidir (Devellioğlu 1986:394).

KAYNAK KİŞİLER

KK1-Alkuş, Zeynep Büşra, 1995 doğumlu, Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğrencisi, 25 Aralık 2017, Adana.

KK2-Çakır, Hamza, 1993 doğumlu, Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi 2016 mezunu, 11 Mayıs 2016, Adana.

KK3-Çifçi, Ali, 1994 doğumlu, Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi 2016 mezunu, 4 Mart 2016, Adana.

KK4-Diker, Mustafa, 1993 doğumlu, Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğrencisi, 29 Aralık 2017, Adana.

KK5-Doğan, Emine, 1995 doğumlu, Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğrencisi, 26 Aralık 2017, Adana.

KK6-Işık, Zülküf, 1994 doğumlu, Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğrencisi, 25 Kasım 2017, Adana.

KK7-Karataşlı, Derya, 1994 doğumlu, Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğrencisi, 16 Kasım 2017, Adana.

KK8-Koçer, H. Mustafa, 1994 doğumlu, Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi 2017 mezunu, 20 Kasım 2017, Adana.

KK9-Küçük, Seyit, 1991 doğumlu, Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi 2017 mezunu, 19 Nisan 2017, Adana.

KK10-Okçu, Mehmet, 1995 doğumlu, Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğrencisi, 24 Ocak 2018, Adana.

KK11-Özer, Betül, 1995 doğumlu, Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğrencisi, 30 Aralık 2017, Adana.

KK12-Tülü, Ahmet, 1991 doğumlu, Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi 2016 mezunu, 15 Mayıs 2016, Adana.

KK13-Vural, Cansu, 1993 doğumlu, Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi 2016 mezunu, 17 Mayıs 2016, Adana.

KK14-Yağmur, Livaze, 1996 doğumlu, Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğrencisi, 30 Aralık 2017, Adana.

KK15-Yıldız, Muhammet, 1994 doğumlu, Çuku-

rova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğrencisi, 16 Şubat 2017, Adana.

KK16-Yılmaz, Yasin, 1993 doğumlu, Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi 2016 mezunu, 14 Nisan 2016, Adana.

KK17-Yılmaz, Mahmut, 1946 doğumlu, Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi 2016 mezunu, 29 Nisan 2016, Adana.

KK18-Yorgan, Fatma, 1993 doğumlu, Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi 2017 mezunu, 16 Mayıs 2017, Adana.

KK19-Zorlu, Sümeyye, 1993 doğumlu, Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi 2017 mezunu, 29 Mart 2017, Adana.

KAYNAKLAR

Akpınar, Cemil. "İcazet", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2000, Cilt: 21, 393-400.

Assmann, Jan. *Kültürel Bellek*, çev. Ayşe Tekin, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2001.

Atay, Hüseyin. *Osmanlılarda Yüksek Din Eğitimi Medreseler, İcazetnâmeler, Islahat Hareketleri*, İstanbul: Dergah Yayınları, 1983.

Debord, Guy. *Gösteri Toplumu*, çev. Ayşen Ekmekçi, Okşan Taşkent, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2012.

Devellioğlu, Ferit. *Osmanlı- Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Ankara: Aydın Kitabevi, 1986.

Dorst, John D. "Postmodernizm ve Folklor", *Halk Biliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 1*, M. Öcal Oğuz ve diğer. (yay.haz.), çev. Serpil Cengiz, Ankara: Geleneksel Yayıncılık, 2006, 63-65.

Dursun, Aysun. "Geleneğin İzinde Kültür Değişmeleri ve Dönüşmeleri: Mezuniyet Kınası Örneği", *Ulus- lararası Söz, Sanat, Sağlık Sempozyumu Bildiriler 21-23 Ekim 2015 / Edirne,* Yüksel Topaloğlu ve diğer. (yay. haz.), Edirne: Trakya Üniversitesi Yayınları, 2016, 317-326.

Goffman, Erving. *Günlük Yaşamda Benliğin Sunumu*, çev. Barış Cezar, İstanbul: Metis Yayınları, 2012.

Graham, William A. "Traditionalism in Islam: An Essay in Interpretation", *The Journal of Interdisciplinary History*, 23(3)(1993 Winter), 495-522.

Halbwachs, Maurice. *Hafızanın Toplumsal Çerçeveleri*, çev. Büşra Uçar, Ankara: Heretik Yayınları, 2016.

Honko, Lauri. "Ritüellerin Oluşum Süreci", *Halk Biliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 3*, M. Öcal Oğuz ve diğer. (yay.haz.), çev. Ruhi Ersoy, Ankara: Geleneksel Yayıncılık, 2015, 199-212.

Hobsbawm, Eric. "Gelenekleri İcat Etmek", *Geleneğin İcadı*, Eric Hobsbawm, Terence Ranger (der.), çev. Mehmet Murat Şahin, Ankara: Agora Kitaplığı, 2006, 1-18.

Keskin, Derya. *Bitmeyen Sınavlar Yaşanmayan Hayatlar Eğitimde Paradigma Değişimi*, Ankara: Dipnot Yayınları, 2012.

Kirman, M. Ali. "Din ve Eğlence Kültürü -KSÜ İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Mezuniyet Gecesi Hak- kında Sosyolojik Bir Değerlendirme-", *Kültür ve Din*, Ed. M. A. Kirman-A. Özbolat, Adana: Kara- han Kitabevi, 2014, 97-121.

Küçükbasmacı, Gülten. "Kültürel Bellek ve Süreklilik: Kına Gecelerinden Mezuniyet Kınalarına", *Millî Folklor*, 112 (Kış 2016), 73-94.

Oğuz, M. Öcal. "Folklor: Ortak Bellek veya Paylaşılan Deneyim", *Millî Folklor,* 74 (Yaz 2007), 5-8.

Özbolat, Abdullah. "Değerleri Küreselleşme Sürecinden Değerlendirmek", *Kültür ve Din*, Ed. M. A. Ki- man-A. Özbolat, Adana: Karahan Kitabevi, 2014, 147-165.

Özbudun, Sibel. *Ayinden Törene*, Ankara: Anahtar Kitaplar Yayınevi, 1997.

Özdemir, Nebi. *Cumhuriyet Dönemi Türk Eğlence Kültürü*, Ankara: Akçağ Yayınları, 2005.

_____. "Osmanlı Tüketim Kültürü, Eğlence ve Yazılı Medya İlişkisi", *Millî Folklor*, 73 (Bahar 2007), 12-22.

Rappaport, Roy A. "Ritüel", *Halk Biliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 1*, M. Öcal Oğuz ve diğer. (yay.haz.), çev. Kürşat Korkmaz, Ankara: Geleneksel Yayıncılık, 2006, 187-193.

Sarı, M. Ali. "İcazet", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2000, 21, 400-401.

Schick, Irvin Cemil. "İslâmî Kitap San'atlarında Standartlaşma: Usta-Çırak İlişkisi ve İcazet Geleneği", *Osmanlı Araştırmaları*, 49 (2017), 231-266.

https://twitter.com/autfakultesi/status/749365878504955904 (12.12.2017)

http://www.milliyet.com.tr/emekli-imam-70-yasinda-mezun-oldu-torunlari-adana-yerelhaber-1440828 (17.11.2017)

https://www.google.com.tr/search?q=beylkd%C3%BCz%C3%BC+b%C3%BCy%C3%BCk%C5%9 Fehir+anaokulu+mezuniyet&source (11.2.2018)